

Pierwsze w Polsce Centrum Geoedukacji – Wietrznia, Kielce

Współczesne tematy związane ze zmianami klimatycznymi i środowiska, bezpieczeństwem energetycznym, gazem łupkowym czy energią atomową budzą tym większe emocje, im większa jest niewiedza w dziedzinie nauk o Ziemi. Zadaniem badaczy środowiska geologicznego, poza aspektami czysto naukowymi, powinno być zatem przekazywanie wiedzy naukowej w sposób zrozumiały dla ogółu społeczeństwa, które łoży środki na badania naukowe. Każde przedsięwzięcie naukowe powinno więc generować dodatkowo efekt popularyzacyjny. W nawiązaniu do tego, pragniemy zaprezentować sposób, w jaki ponad stuletnie badania naukowe Gór Świętokrzyskich zostały wykorzystane w służbie popularyzacji nauk o Ziemi.

Region świętokrzyski jest wyjątkowy w skali kraju pod względem różnorodności geologicznej. Stanowi ona podstawowy walor przyrodniczy decydujący o atrakcyjności tego obszaru dla nowej odmiany turystyki ukierunkowanej na eksplorowanie zasobów przyrody nieożywionej – geoturystyki, zawierającej również pierwiastek edukacyjny. Wykorzystując te łatwe w eksponowaniu walory, miłośnicy regionu świętokrzyskiego już od czasów przedwojennych (Jan Czarnocki, Jan Samsonowicz, Sylwester Kowalczewski) marzyli o stworzeniu miejsca, w którym specjalistyczna wiedza geologiczna zaprezentowana byłaby w formie popularnonaukowej, dostępnej dla każdego. Początkami realizacji tej idei było utworzenie Stacji Terenowej, a później Oddziału Świętokrzyskiego Państwowego Instytutu Geologicznego – Państwowego Instytutu Badawczego w Kielcach wraz z Muzeum Geologicznym. Równocześnie miało miejsce wiele inicjatyw ukierunkowanych na obejmowanie ochroną cennych stanowisk geologicznych: Ślichowice, Kadzielnia, Wietrznia.

W chwili obecnej, konsekwencją wieloletniej współpracy naukowego środowiska geologów z administracją samorządową jest utworzenie Geoparku Kielce, a zwieńczeniem tego etapu budowa Centrum Geoedukacji w Rezerwacie Wietrznia im. Zbigniewa Rubinowskiego w Kielcach. Orędownikami utworzenia takiego ośrodka byli Tymoteusz Wróblewski wraz ze Zbigniewem Kowalczewskim, obecnie emerytowi wieloletni pracownicy Instytutu Geologicznego w Kielcach, autorzy koncepcji pt. „Centrum geoedukacji w rezerwacie Wietrznia”. Obiekt ten jest pierwszym na terenie Polski i jednym z nielicznych w Europie miejscem, w którym regionalne zagadnienia geologiczne są zaprezentowane w sposób przystępny dla każdego zainteresowanego.

Głównym aspektem georóżnorodności, który zaprezentowano w Centrum, jest historia geologiczna regionu świętokrzyskiego ze szczególnym uwzględnieniem okresu dewońskiego (412–359 mln lat temu). W tym czasie miały miejsce kluczowe wydarzenia w ewolucji życia na Ziemi, takie jak: wyjście kręgowców na ląd czy ekspansja roślinności na lądach. Poza tym dewon charakteryzował się globalnymi zmianami klimatycznymi, które mogą nas nauczyć, jak postrzegać współczesne zmiany zachodzące na naszej planecie. Ekspozycja stworzona w Centrum Geoedukacji zawiera zatem artystyczne wizje poszczególnych ważnych etapów rozwoju ewolucyjnego, jak i geologicznego, udokumentowanych w zapisie kopalnym. Jako podstawa merytoryczna realizacji ekspozycji posłużyły wyniki badań naukowych. Podstawowym założeniem wystawy jest możliwość jej modyfikacji w odniesieniu do pojawiających się odkryć i zmieniających się poglądów naukowych.

Ryc. 1. Rekonstrukcja sześciometrowej ryby pancernej, której szczątki znaleziono w dewonie Gór Świętokrzyskich – największy z eksponatów geocentrum na kieleckiej Wietrzni. Fot. M. Poros

Centrum Geoedukacji zlokalizowane jest we wschodniej części Rezerwatu Wietrznia im. Zbigniewa Rubinowskiego, przy ul. Daleszyckiej 21 w Kielcach i jest udostępnione nieodpłatnie dla każdego zainteresowanego. Podstawowym elementem ekspozycji są trójwymiarowe modele zwierząt dewońskich, umieszczone w zrekonstruowanych środowiskach wodnych wraz z tekstową charakterystyką w języku polskim i angielskim. Jako przykład atrakcji może posłużyć naturalnej wielkości ryba pancerna o długości ponad 6 m, oddająca najbardziej aktualny stan wiedzy na jej temat. Walorem dodatkowym Centrum jest jego lokalizacja w sąsiedztwie kamieniołomu, w którym przedmiotem eksploatacji były wapienie dewońskie bogate w skamieniałości – wiele z nich zostało pokazanych jako uzupełnienie ekspozycji.

Obiekt wraz z ekspozycją od początku realizacji objęty jest stałą opieką merytoryczną PIG-PIB (wraz ze współpracującym zespołem badaczy z innych jednostek), który poprzez Oddział Świętokrzyski niezależnie realizuje swoje działania edukacyjne we współpracy z lokalnymi ośrodkami samorządowymi. Patronat merytoryczny nad wystawą stanowi zatem pierwszy etap długofalowej współpracy, której jednym z efektów będzie stale aktualizowana wiedza przekazywana w Centrum Geoedukacji.

Piotr Szrek & Michał Poros